

10.33537/sobild.2020.11.1.12

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 31-10-2019
Kabul edildiği tarih: 28-11-2019
Yayınlanma tarihi: 31.01.2020

Article Info

Date submitted: 31-10-2019
Date accepted: 28-11-2019
Date published: 31.01.2020

Öz

Ardılı olan tüm medeniyetlere ve dünyanın geri kalanına ilham veren antik uygarlıklardan itibaren, kent olgusu sosyal ve toplumsal yaşamın temel kavramlarından biri olagelmıştır. Hatta Yakın Doğu, Anadolu ve Grek medeniyetlerinde kentler uygarlığın temeli olarak kabul edilmiştir. Özellikle Endüstri Devriminin ardından yaşanan ve domino etkisi ile yaşamın tüm alanlarını etkileyen gelişmeler, kent ve insan ilişkisini daha önce deneyimlenmeyen bir noktaya taşımıştır. Geride kalan yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte kentler karmaşık ve dinamik sistemlere dönüşmeye başlamıştır. Son elli yıldır Türkiye'nin de en önemli gündem maddelerinden biri kent ve kentleşmedir. Farklı disiplinler tarafından farklı bakış açıları ile sürekli ele alınan, doğruları ve yanlışları ile birlikte sorgulanmaya çalışılan ve dünyada çok rastlanılmayan bir biçimde ulusal temel istihdam alanlarından biri haline gelen kent ve kentleşme serüvenimizin son baş aktörü ise kentsel dönüşümdür. Aslında kent odağında ekonomik, çevresel, toplumsal ve sosyolojik değişimin bir ifadesi olan kentsel dönüşümde olmazsa olmaz unsurlardan biri de sosyal ve kültürel donatı alanlarıdır. Oysa ülkemizin tüm bölgelerinde hemen her demografik özellikten insanın ilgisine mazhar olan kentsel dönüşümün bu yanı neredeyse hiç bilinmemekte, bilinse de dile getirilmemektedir. Bu çalışmada; en yalın Türkiye gerçeklerinden biri olan kentsel dönüşümün sosyal ve kültürel mekân olma özelliği ile bilgi merkezleri dünyası açısından ne anlama geldiği, bu bağlamda bilgi merkezleri dünyasını bekleyen olası riskler ve fırsatlar ortaya konarak, konuya ilişkin farkındalık yaratılması amaçlanmıştır. Betimleme yöntemi ile yürütülen çalışmada elde edilen bulgular günümüze kadar ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamalarında sosyal ve kültürel donatı alanı olarak bilgi merkezlerinin hiçbir mercinin aklına gelmediğini, bu konuda bilgi merkezleri dünyasının paydaşları da dâhil bütün kurumlarda bir bilgi ve bilinç eksikliği olduğunu göstermiştir. Çalışma, yeni nesil kentleşme olarak da ifade edilebilecek kentsel dönüşümde bilgi merkezlerinin yerinin kurulmasına dikkat çektiği ve öncülük ettiği ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARINDA BİLGİ MERKEZLERİ: YENİ BİR FIRSAT MI YOKSA TEHDİT Mİ?

INFORMATION CENTERS IN URBAN REGENERATION
IMPLEMENTATIONS OF TURKEY: IS IT A NEW OPPORTUNITY
OR THREAT?

Mehmet Ali AKKAYA

Doç.Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, mehmetaliakkaya@karatekin.edu.tr

Anahtar sözcükler

Kent, kentsel dönüşüm, yeni şehircilik anlayışı, kent ve kültür ilişkisi, kentsel dönüşüm ve kültürel yaşam, kentsel dönüşümde bilgi merkezleri

Keywords

City, urban transformation, new concept of urbanism, urban and cultural relations, urban transformation and cultural life, information centers in urban transformation

Abstract

The phenomenon of the urban has been one of the basic concepts of social life from the ancient civilizations that inspired all civilizations and the rest of the world. Moreover, cities were accepted as the foundation of civilization in the Near East, Anatolia and Greek civilizations. The developments that affected all areas of life by the domino effect and after the Industrial Revolution have carried the relationship between city and human to a point that has not been experienced before. With the second half of the remaining century, cities have begun to turn into complex and dynamic system. One of the most important current items is city and urbanization during the last fifty years in Turkey. Urban transformation is the last essential actor of our city and urbanization adventure, which has been constantly addressed by different disciplines within the different perspectives, tried to be questioned considering the truths and mistakes, and which has become one of the main national employment areas in the world. In fact, one of the necessary elements in the urban transformation, which is an expression of economic, environmental, social and sociological change in the city, is both social and cultural reinforcement areas. However, this aspect of the urban transformation, which has attracted the attention of people from almost all demographics in all regions of our country, is almost never known, but it is not mentioned even if it is known. In this study; it is aimed to raise awareness on the issue what is the meaning of urban transformation that is one of the simplest Turkey' realities for the world by considering the social and cultural space is characterized with the information centers. In this context, the potential risks and opportunities in the information centers have been revealed. The findings of the study carried out with the description method have showed that any authority has not reminded the information centers as both social and cultural reinforcement in the urban transformation fields in our country; in this regard, it has revealed that all institutions including stakeholders in the world about the information centers have the lack of knowledge and consciousness. The study will be reached its aim to the extent that it pioneers for the establishment of information centers in urban transformation that can be described as new generation urbanization.

Giriş

Kent olgusu ve kentleşme, insanoğlunu diğer canlılardan ayıran temel özellikler arasında yer alan toplumsal yaşam sürme becerisi ve sosyal bir varlık olma ayrıcalığını kazanma sürecinin en önemli kilometre taşlarından biridir. Bu serüvenin, M. Ö. 4000'li yıllardan itibaren, Yakındoğu'da, büyük boyutlu olmasalar dâhi, yaşam biçimleri birbirine az çok benzeyen ailelerin bir araya gelmeleri ile oluşturdukları (Hout, Thalmann ve Valbelle, 2000: 34) topluluklarla başladığı kabul edilir. Tarihsel süreçte yerleşik hayata geçişten bir sonraki toplumsal dönüşümün ifadesi olan kent ve kentli hayatı, başlangıçta insanın yaşamı sürdürülebilir kılma, bireysel olarak üstesinden gelemeyeceği güçlük ve sorunları toplumsal düzlemde giderme çabasının bir sonucudur.

Tarım dışı üretim faaliyetleri olan, üretimin kontrol edildiği, dağıtımının belli bir düzene göre yapıldığı, belirli teknolojik gelişmelerle birlikte, büyüklük, yoğunluk, farklı türden ve birlikte olma mertebesine ulaşmış yerleşim yeri (Tekeli, 2014, s. 20) olarak tanımlanan kentler, içinde yaşayan kentliler ile birlikte var olurlar ve vatandaşların din, dil, kültür, sosyal statü vb. özelliklerinin etkisi ile şekillenirler. Bu açıdan kentler nüfus yapısı, kan bağı, etnik köken, dinsel bağlılık, kültürel özellikler, eğitim seviyesi, gelenek, örf ve adetler açısından farklılaşmanın olduğu yerleşim alanlarıdır (Kaya, 2017: 20). Tamamı günün gereklerine göre değişip dönüşebilen bu unsurlar doğal olarak tüm bunlarla birlikte gerçek anlamda var olabilen kentleri de değiştirmekte ve dönüştürmektedir.

Zaman içinde kentli olmanın medeni, kültürlü ve hemen pek çok açıdan gelişmiş olmakla, yani uygarlaşmakla eşdeğer kabul edilmesini sağlayan evrensel algının gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla kent olgusu günümüze kadar neredeyse kesintisiz ve -20. yüzyılın son çeyreği ile birlikte kent ve yoğun kentleşme eğiliminin insanı doğasından uzaklaştırdığını, kalabalıklarının içinde yalnızlaştırdığını dile getirenler olsa da- gelişerek devam etmiştir. Bugün geldiğimiz noktada ise kent sözcüğü ve ifade ettikleri, önüne sıfat olarak eklendiği kelimelere/disiplinlere kattığı zenginlikle (kent sosyolojisi, kent planlaması, kent tarihi, kent kültürü vb.), disiplinlerarası bir alan ve kimliğe dönüşmüştür. Artık kentlerin oluşumunu, zaman içinde değişim ve dönüşümünü belirleyen asıl etken de güvenlik kaygısı ya da başka bir şey değil, ekonomik gerekçeleridir (Bookchin, 2017: 46).

Kent sakinlerinin farklılaşan kent algısı ve değişen beklentileri, kentte yaşayan nüfusun sürekli artması, küreselleşme ve kentin bugünün koşullarını (fiziksel, mekânsal, sosyal vb.) karşılamada yetersiz kalmasının dünyada kent kimlikli yeni yerleşim alanları yaratmanın güçlüğü ile birleşmesi kent ve kentlinin dünyasına kentsel dönüşüm kavramını getirmiştir. Genel olarak kent yaşamında gelişme sağlamak amacıyla kentin mekânsal, ekonomik ve toplumsal olarak yeniden ele alınarak, var olan problemleri alanların sağlıklı ve yaşanabilir hale getirmek amacıyla yıkılıp yeniden yapılması, daha sağlıklı hale getirilmesi, canlandırma veya yeniden yapılandırması olarak ifade edilebilen kentsel dönüşüm de tıpkı kent gibi, içinde yaşayanların gereksinimleri ve beklentilerine göre şekillenir ve

onlardan ilham alır. Bu noktada yalnız ekonomik kriterlerin değil, sosyal, kültürel ve toplumsal değerler ile beklentilerin de dikkate alınması kent ve kentsel dönüşümün geleceği açısından son derece önemlidir. Çünkü kentler de tıpkı canlılar gibi doğal, büyür ve yapıları sürekli değişir. Bu değişimin sağlıklı olabilmesi ve kentlerin varlıklarını sürdürebilmesi için kenti oluşturan tüm unsurların dikkate alındığı bir değişimin ve dönüşümün uygulanması gerekir.

Bu çalışmada; bugün dünyada, özellikle de ülkemizde kentten söz edildiğinde ilk akla gelen ve üzerinde en çok konuşulan kavram olan kentsel dönüşüm uygulamalarını meydana getiren unsurlardan biri olan sosyal ve kültürel donatı alanları içerisinde konumlandırılan bilgi merkezlerine, kentsel dönüşüm odaklı bir bakış açısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ülkemiz için bir ilk olma niteliği de taşıyan bu yaklaşımda, hızla kent ve kentleşme kültürümüzün asıl aktörüne dönüşen ve memleketin her şehrinde örnekleri görülebilen kentsel dönüşüm uygulamalarının, kent yaşamının olmazsa olmaz bir parçası olan bilgi merkezleri için ne anlama geldiği sorunundan hareket edilmiştir. Araştırma sırasında elde edilen bilgiler çalışmanın *kentsel dönüşüm ülkemizdeki bilgi merkezleri için hem bir tehdit hem de fırsat olabilir, bunu belirleyecek olan bilgi merkezleri dünyasının paydaşlarının konuya ilişkin duyarlılıkları olacaktır* şeklinde kurgulanan hipotezini doğrular niteliktedir. Zira Türkiye'de kentsel dönüşüm denildiğinde anlaşılan şey, sınırları belirlenmiş bir alana/bölgeye mümkün olduğu kadar çok konut ya da işyeri inşa etmek ve bunlardan maksimum kazancı elde etmektir. Söz konusu bölgede bulunan ve kentsel dönüşüme tabi olacak bir bilgi merkezine de aynı bakış açısı ile yaklaşılacaktır. Diğer yandan, ilgili mevzuat ile de desteklendiği gibi, kentsel dönüşüm yalnız binalar inşa etmeyi değil o binalarda yaşamlarını sürdürecektir insanların sosyal ve kültürel etkinliklerini gerçekleştirebilecekleri yer ve mekânların düzenlenmesini de içermektedir. Bu mekânlardan biri de şüphesiz bilgi merkezleridir ve kentsel dönüşüm yeni bilgi merkezleri için fırsat anlamına gelir. Burada mevcut durumun risk mi yoksa fırsat mı olacağını belirleyecek aktörlerden biri de bilgi ve belge yönetimi disiplininin her düzeydeki paydaşları olacaktır.

Kent kavramının oluşumu ve gelişimi, kent ve kültür ilişkisi, kentleşmenin bir sonucu olarak kentsel dönüşüm ve ülkemizdeki genel durum, kentsel dönüşümde sosyal ve kültürel donatı alanları yaklaşımı, söz konusu yaklaşım bağlamında bilgi merkezlerinin yeri ve ülkemizdeki genel durum çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Betimleme yöntemi ile kotarılan çalışma sonrasında konuya ilişkin bir durum tespiti yapılmış, durum tespitinin gerçekliğe dönüşebileceğinin göstergesi olarak dünyadan iyi uygulama örneklerine yer verilerek, ülkemiz için bir farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Bilgi dünyasının paydaşlarına, kentsel dönüşümden söz edildiğinde akla gelmesi/getirilmesi gereken alanlardan birinin de bilgi merkezleri olduğu konusunda bilinçlilik kazandırmak ve ilk örneklik edebilmek bu çalışmanın nihai hedefidir.

Kent, Toplumsal Yaşam ve Kültür İlişkisi

Kent sözcüğü pek çok dilde etimolojik olarak medeni ve uygar anlamlarına gelen kelimelerden türetilmiştir.¹ Bu açıdan kent sözcüğü kalkınma, medenileşme ve gelişmeyi, özellikle de toplumsal gelişmeyi yansıtır. Kentlerin medeniyetlerin dinamosu olduğuna (Alptekin, 2007: 8) ilişkin evrensel kabulün gerekçesi de kavram-anlam ilişkisidir. Kent, insan ve toplum ilişkisini “insanoğlunun tarihi büyük ölçüde şehirlerin ve şehir hayatının tarihi olarak yazılabilir” şeklinde özetleyen Hatt ve Reiss Jr., her kentin kendine özgü bir tarihinin olduğunu; bu tarihi de bireylerin, toplumun ve kentteki tüm yaşanmışlıkların meydana getirdiğini ifade eder (2002: 27).

Kentlerin tarihsel evrimine bakıldığında, Antik çağlardan itibaren kentlere ve kentlilere toplumsal gelişmişlikle paralel bir bakış açısı ve algının olduğu görülmektedir. Buna göre kent barbarlık ve kaos ile karşıt, uygarlık ile eş anlamlı bir tanımın ifadesi olmuştur (Owens, 2000: 1). Neredeyse 18. yüzyıla kadar korunan bu kavramsal eşleştirme, aynı zamanda kent, toplum, kültür ve medeniyet sözcükleri arasındaki ilişki ve yarattıkları çağrışımların da esin kaynağı olmuştur. Kenti ve kentli olmayı yücelten söz konusu bakış açısının, günümüz Batı uygarlığının beşiği olarak kabul edilen Antik Yunan ve Roma medeniyetlerinde çok daha belirgin bir biçimde ortaya konulduğu görülmektedir. Homeros, Troya Savaşı'ndan sonra İyon Denizi'nde bir ada olan ülkesi İthaka'ya dönerken tutsak edilen Odysseus'un başından geçenleri anlattığı Odysseia'da uygar olmayan Cyclope'lara karşı yönelttiği iki suçlama yasalar yapmak için meclislerinin olmaması ve kendi aileleri dışında bir topluluk bilinçlerinin bulunmamasıdır (2017: 125). Burada aile dışında kalan topluluk bilinci ile dile getirilmek istenen sosyal yapının zirvesi kentlerdir ve kent uygar olmanın bir göstergesidir.

Tarih yazıcılığının babası olarak kabul edilen Herodot'un aktarımlarında da kent ve insanlık için taşıdığı anlama ilişkin benzer bir anlatım yer almaktadır. Vatandaşların kente olan yaklaşımını çarpıcı bir biçimde ortaya konan bu anlatı şu şekilde özetlenebilir: Atina'nın Persler tarafından yağmalanmasının ardından Yunanlı komutanlar Pers donanması ile nerede savunma savaşı yapmak gerektiği konusunda karar vermek için toplandıklarında, Atinalı Themistokles savunmayı ve savaşı Korinthos'da değil de Salamis'te yapmayı önerir. Bu görüşe karşı çıkan Korinthos'lu general Adeimantos, kenti olmayan bir kişinin böylesi bir oylamaya katılma ve öneride bulunma hakkının olmadığını, Themistokles'in kentini geri kazanana kadar tartışmalara katılmaması gerektiğini söyler (Herodot, 2018: 61-62). İçinde gizli bir aşağılamayı da içeren bu yaklaşım, Antik Yunanda kentin, kentli olmanın ve bir organizma gibi kentin

yaşamsallığını sürdürebilmenin bireysel özgürlüğün bir gereği olarak görüldüğünün çarpıcı ifadesidir.

Atinalılar ile Spartalılar arasında onlarca yıl süren savaşı ayrıntılı bir biçimde anlatan Thukydides, Syracusa seferinden yenilgi ile dönen Atinalılara umutsuzluktan kurtulmaları için yaptığı konuşmada General Nicias'ın bir kenti duvarların ve insansız gemilerin değil, insanların yarattığını; eğer isterlerse bunu yine yapabileceklerini söylediğini belirtir (2017: 77). Nicias'ın söyleminde anlatılmak istenen şey bir kentin hem maddi hem de manevi unsurlardan oluştuğu, ikisinden birinin eksikliğinde kent diye bir şeyden söz edilemeyeceğidir. Bu maddi ve manevi unsurların oluşmasını, birbiri ile uyumlu hale gelmesini, önce birey sonra da toplum tarafından özümsemesini ve böylece kentin tüm kentliler için ortak bir anlama ve değere dönüşmesini sağlayan temel dinamik, kentin ve kentlilerin faaliyetlerinin tamamıdır. Kendi içinde, kendine özgü etik kodları da olan bu süreç aynı zamanda kent kültür ilişkisini ortaya koyar. Çünkü kent kültürü olarak ifade edilen şey, kentin ve kentlilerin her türlü yapıp etmelerinin, bunların uyumunun ve kendi içinde anlamlı bir hale gelmesinin ifadesidir.

Modernleşme ve medenileşme argümanı olarak kabul edilen kent hayatında ilk başta toplumsal yaşamı belirleyen öncelikli unsur nüfustur. Zaman içinde ekonomik ve sosyal belirteçler de nüfusa eklenen dinamikler olarak ortaya çıkar. İnsanın toplumsal bir varlık olması ve yaşamını devam ettirmek için çevresindekilerle işbirliği içinde bulunma zorunluluğu, tarihin hemen her döneminde kent yaşamını şekillendirmiştir. Yaşanan değişim ve dönüşümün ekonomik yeterliliklerden ve sosyal statüden etkilenmesi ve onları etkilemesi kaçınılmazdır. Bu açıdan bakıldığında kent, insanın yaşamını düzene koymak için inşa ettiği en önemli mekandır (Öztürk, 2016: 12). Söz konusu mekân aynı zamanda toplumsal yaşamın evrimine de yön vermiştir. Kentler büyüdükçe kamusal alan kavramı ortaya çıkar ve bu yeni kent alanı ve hatta kent merkezi, hem kentin hem de kentlinin sosyalleştiği, kültürel etkileşimde bulunduğu, toplumsal yaşama uyum sağladığı, yani bir bakıma gerçek kentliye dönüştüğü mekânlar olur. Aslında durağan mekânlar olan kentler içindeki kentlilerle devinir ve dönüşür. Yaşanan ilişki kentlerle medeniyetlerin birlikte, hatta iç içe oluşmalarını sağlar. Bunu sağlayan da kent toplumdur (Armağan, 2014: 15). Kent bir insan ürünüdür ve bir etkileyenin 'etki'sidir. Burada etkileyen ve etkiyi anlamlı hale getiren unsur toplumsal küme, yani toplumsal yaşamdır (Laborit, 1990: 21; Çınar, 2013: 47). Temelde insanın hayatını devam ettirme kaygısından beslenen bu ilişkide belirleyici olan unsurlardan biri de kültür ve kent kültürüdür.

Kent kültürü en genel yaklaşımla kentlerde nasıl yaşayacağımızın kurallarıdır. Bu kurallara uyulduğu ölçüde birey kentli ve kent toplumunun bir parçası olur. Kent kültürü kentte yaşayan insanların ortaklaşa edindikleri kültürüdür. Bu açıdan kent kültürü belirli yerleşim yerlerinde yaşayan toplulukların ekonomik, sosyal, ideolojik vb. her alandaki birlikte yaşam pratiklerinin birikim ve birleşimidir (Kaya, 2017: 51). İçinde evrensel, ulusal ve yerel normlar barındırabilen kent kültürü toplum kültürünü etkiler ve bu kültürden etkilenir. Kent kültüründe kent ve insan sürekli bir alış

¹ Fransızca “civilisation” ve İngilizce “civilization” ve “city” kelimeleri Latince yurttaşların oluşturduğu birlik anlamına gelen “civitas” sözcüğünden türemiştir. Arapçada ise “medeni” kelimesi, şehir anlamına gelen “medine” sözcüğünden türetilmiştir. Medeni kelimesi günümüzde dilimizde “kentleşmiş, kırsallıktan kurtulmuş ve uygar” anlamında kullanılmaktadır. İngilizce kibar anlamına gelen “polite” sözcüğü de Yunanca kent karşılığı olan “polis” sözcüğünden esin almıştır. (Bkz. Owens, 2000; Kaya, 2017)

veriş içindedir. İnsan, kenti inşa eder ve bir kere kurulduktan sonra kent de kendi sürekliliği içinde insanı inşa eder, geliştirir, terbiye eder (Aydın, 2015: 28-29). Bu alışveriş kent kültürüne bir dinamizm kazandırır. Kent kültürü de kenti sosyal, kültürel, iktisadi, tarihsel, dini, mimari, estetik yanları olan bir yaşam alanına dönüştürür. Kaya, günümüzün kent yaşamında kent kültürünü belirleyen unsurları şu şekilde listelemiştir (2017: 54);

- Geleneksel aile yaşamının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması,
- Yerel değerlerin yerini ulusal ya da evrensel değerlerin almış olması
- Geleneksel ilişkilerin çözülerek bireysel ilişkiler ya da bireysel çıkarların ön plana geçmesi
- Sosyal normların yerini resmi denetleme kurumlarının alması.

Kentleri bireylerin oluşturduğu dikkate alınacak olursa, kent kültürünün aslında kentli kültürü anlamına geldiği söylenebilir. Bireylerin kente ilişkin birbirinden etkilenen ortak tavrı ise kent kimliğini meydana getirir. Bu açıdan kent kimliği kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen; sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan; geçmişten geleceğe uzanan uzun bir sürecin ortaya çıkardığı anlamlı bütünlüktür. Sahip olduğu derinlik ve etki alanı açısından kent kültürü ile iç içe geçmiş durumda olan kent kimliğini belirleyen en önemli ortak değerler kültür ve tarihtir (Mumford, 1956).

Kültürel bağlamda kent modern yaşam biçiminin, geçmişten getirilen deneyimlerden de esinlenerek günümüze kadar aktarılmasını sağlayan temel unsurlardan biri olmuştur. İçinde barındırdığı, hatta bir kısmının yaratıcılığını üstlendiği uzun erimli sosyal ve toplumsal değerlerle birlikte düşünüldüğünde, kent ve onun ayrılmaz bütünlüğü parçasını oluşturan kentleşme olgularının insanın kültür tarihinin temel dinamiklerinden biri olduğu söylenebilir. Bu yönü ile kentleşme toplumsal ve ekonomik değişmelerin bir sonucu olmasına karşın, parçası olduğu coğrafyanın siyasal ve toplumsal yapısını biçimlendiren bir süreçtir (Yılmaz ve Çitçi, 2011: 265). Geride kalan yüzyıl ile birlikte yeryüzünün nüfus popülasyonunun dağılımı konusunda kentler lehine yaşanan değişim, ekonomik yeterlilikten sosyal statüye kadar gündelik yaşamı belirleyen pek çok kurumun ve unsurun da kent ve kentleşme dinamiklerini içine dâhil etmiştir.

Kentleşmenin özneye dönüşmüş halini ifade eden kentli üst kimliğinin ortak yanlarını, toplumsal yaşamın tüm yönlerine temas ederek ortaya koyan Bal (2015: 23-24) ve Nottridge (2007: 21-22), bu özellikleri şu şekilde listelemiştir;

- Şehir farklı etnik gruplar, meslek ve kültür organizasyonları, sosyal ve ekonomik sınıflardan oluşan homojen olmayan bir sosyal birlikteliktir.

• İnsanlar mekânsal açıdan birbirlerine yakın olmalarına rağmen sosyal mesafe açısından epey uzaktırlar.

• Büyük nüfus olmasına rağmen yerleşim alanı sınırlıdır, bu nedenle nüfus yoğunluğu vardır.

• Uzmanlaşmaya dayalı, farklılaşmış biçimsel iş organizasyonları yaygınlaşmıştır.

• Zamana bağlılık genellikle kişisel tercihlerin üzerinde yer alır.

• Şehir, kültürü dinamik bir yapıya sahiptir. Şehirler, sosyal ilişkilere açıktır ve sosyo-kültürel değişimler yoğun olarak yaşanır.

• Kent, bireyselliğin, kişiliğin ve özgürlüğün nispeten gelişmiş olduğu bir çevredir.

• Yol ve ulaşım imkânları ile sosyal unsurların mekânsal hareketliliği gelişmiştir ve sınıflar arasında sosyal hareketlilik ileri düzeydedir.

• Şehirde insanlar arasındaki ilişkiler, biçimsel olmayan yollarla değil, biçimsel ve rasyonel kanunlarla düzenlenir.

• Şehir, eğitim, ekonomik imkânlar, sağlık, bilim, sanat vb. yönlerden gelişmiştir.

• Diğer taraftan suç işleme, alkol, uyuşturucu bağımlılığı, kazalar, sefalet, anomi², yabancılaştırma vb. bakımdan sorunları da üretmektedir.

Aynı liste üzerinden kentli olmanın sosyal varlık olma bağlamında zayıf ve güçlü yanlarını da yalnız bir biçimde görmek olanaklıdır.

Aralarında bilgi merkezlerinin de yer aldığı ve çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacak olan sosyal donatı alanları, kent kimliği ve kültürünün toplumsal kabul görmesini, kentin kendine özgü doğasını korumasını ve kent sakininin kendini o kente ait hissetmesini sağlayan unsurlardır. Kontrolsüz bir kentleşmenin yaşandığı günümüzde temel kültürel anlayış hızla "tüketim kültürü"ne dönüşmektedir. Yalnız bireye odaklanan bu kültürel değişim kent ile kentli arasında bir uçurum yaratmakta ve bireyi yaşadığı kent ve o kentin kültürüne yabancılaştırmaktadır. Bilgi merkezleri kentlerde yaşanan bu kültürel değişimde kent ve kentli arasında bir bağ ve denge unsuru olabilir. Hatta yeni bin yılın kent ve kentlisi odağında ele alındığında, bilgi merkezleri kent ve kent kültürü için olmazsa olmaz kurumlardan biridir.

Kent olgusu, modern yaşam biçiminin geçmişten getirilen deneyimlerden de esinlenerek günümüze kadar aktarılmasını sağlayan temel unsurlardan biri olmuştur. İçinde barındırdığı, hatta bir kısmının yaratıcılığını üstlendiği uzun erimli sosyal ve toplumsal değerlerle birlikte düşünüldüğünde, kent ve onun ayrılmaz bütünlüğü parçasını oluşturan kentleşme olgularının

² Kırdan kente göçün bir sonucu olarak ortaya çıkan uyumsuzluk problemi. (Bkz. <http://sosyolojisi.com/anomi/454.html>)

insanın kültür tarihinin temel dinamiklerinden biri olduğu söylenebilir. Geride kalan yüzyıl ile birlikte yeryüzünün nüfus popülasyonunun dağılımı konusunda kentler lehine yaşanan değişim, ekonomik yeterlilikten sosyal statüye kadar gündelik yaşamı belirleyen pek çok unsurun da kent ve kentleşme dinamiklerini içine dâhil etmiştir.

Kent Kimliğinde Yeni Yönelim: Kentsel Dönüşüm

Dünya genelinde geride kalan yüzyıl ile birlikte yaşanan hızlı kentleşme yalnız birey ve toplumun değerlerini değiştirmemiş, kentin kendisini de başkalaştırmıştır. Söz konusu yoğunlaşma ile “eskitme” olarak ifade edilen ve çevreyi daha çok etkileyen hızlı tüketim, beraberinde kent özelinde birtakım sorunları da getirmiştir. Yaşanan değişim kentlerin doğum, büyüme, olgunlaşma ve yenilenerek değişme ya da yok olma şeklinde tamamlanan yaşam döngüsünü de olumsuz etkilemiştir. Bu sorunların kent ve kent yaşamına en çok etki edenleri; bireyin yaşam alanının azalması, yıpratılması, kalitesinin düşmesi, bireysel ve toplumsal rekabetin artması ve buna bağlı olarak her düzlemde *yeniye gereksinim duyma* aralığının kısılmasıdır. Ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel boyutları ile kente yönelik kapsamlı bir yenilenmeyi ifade eden kentsel dönüşüm, kentin ve kentlinin günün koşullarına uygun hale gelmesini sağlama yollarından biridir. Ülkemiz özelinde, kentsel dönüşüm son çeyrek yüzyılın kentsel tazelenme ve uyumlaştırma sürecinin en önemli aracıdır.

Keleş tarafından kaleme alınan *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*nde, kentsel yenilenme başlığı ile “kamu girişimi ya da yardımla, yoksul komşuluklarının temizlenmesi, yapıların iyileştirilmesi, korunması, daha iyi barınma koşulları, tecim (ticaret) ve işleyim (sanayi) olanakları, kamu yapıları sağlanması amacıyla, yerel tasar (tasarım) ve izlenceler (programlar) uyarınca, kentleri ve kent özeklerinin (merkezlerinin) tümünü ya da bir bölümünü, günün değişen koşullarına daha iyi yanıt verebilecek durumuna getirmek” (1998: 74) biçiminde tanımlanan kentsel dönüşüm, günümüzde terminolojisi hala gelişmeye devam eden bir kavramdır. Tanımlara genel olarak bakıldığında, kentsel dönüşümün; kentsel sorunlara çözüm üretmek amacıyla, değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamaya çalışan kapsamlı bir bakış açısı ve eylem (Thomas, 2003: 33), kentin tümünün veya belli kesimlerinin değişmesi ya da yapılanma formu kazanması (Keleş, 2004: 74), kentsel sorunların çözümüne yönelik geliştirilen kapsamlı ve bütünlük vizyon ve eylem ile değişime tabi bir alanın ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarında kalıcı bir değişiklik meydana getirme (Roberts, 2008: 17) ve çökme veya bozulma yaşayan kentsel mekânların ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsamlı ve bütünlük yaklaşımlarla iyileştirmeye yönelik strateji ve eylemler bütünü (Akkar, 2006: 29) olarak tanımlandığı görülmektedir. Burada verilmeyen tanımlarda dâhil, yönelimler ve en çok tekrarlanan özellikler dikkate alındığında, en genel hali ile kentsel dönüşümü; kenti fiziksel, sosyal, çevresel ve kültürel açıdan mevcut durumundan daha iyi ve yaşama değer katacak hale getirme çabası ve süreci olarak tanımlamak olanaklıdır.

Tanımlarda da görüldüğü gibi, kentsel dönüşüm yalnızca bir fiziksel müdahaleyi değil, kentlerin karşı karşıya kaldıkları sosyal ve fiziksel sorunlarına yönelik çözüm çabalarının bütününe kapsamaktadır (Kalağan ve Çiftçi, 2012: 124). Oldukça kapsamlı ve çok katmanlı bir toplumsal değişimi ifade eden kentsel dönüşüm aynı zamanda kentin, özelde de dönüşümün gerçekleştirildiği bölgenin fiziksel, ekonomik ve sosyal refahını güçlendirmeyi de hedefler (Friebecke’den aktaran Tüfekçi, 2017: 6). Bu bağlamda günümüzde kentsel dönüşümde başarının göstergesi kentlerin canlılığına ve yaşamsallığına sağladığı taze enerji ile bölgenin ve kentin rekabet gücünü artırma yeteneğidir. Söz konusu rekabet ise yalnız ekonomik değil, sosyal ve kültürel yeterlilikleri de kapsamalıdır.

19. yüzyılda Avrupa’da yaşanan kentsel büyüme hareketlerinin bir yansıması olarak, şehirde bazı bölgelerin yıkılıp yeniden yapılması (kentsel yenilenme) şeklinde ilk örnekleri ortaya çıkan kentsel dönüşüm (Şişman ve Kibaroglu, 2009), Endüstri Devrimi sonrasında önce Avrupa kıtası genelinde, ardından da Amerika’da yaşanan hızlı kentleşmeye paralel olarak önem ve süreklilik kazanmıştır. Günümüzde ise çok yönlü olarak gelişmeye devam eden kentleşmenin gereği olarak yerleşimin hemen her coğrafyasında toplumsal hayatı şekillendiren dinamiklerden biri haline gelmiştir. 19. yüzyıldan bugüne değişen birey, toplum ve kent algısı kentsel dönüşümün uygulama biçimlerini de farklılaştırmıştır. Günümüzde kentsel dönüşüm projelerinde yer verilen uygulama biçimleri şunlardır (Roberts, 2008; Şişman ve Kibaroglu, 2009; Dirikoç, 2016; Amado ve Ramalhete, 2017);

- Yenilenme (renewal)
- Sağlıklaştırma (rehabilitation)
- Koruma (conservation)
- Seçkinleştirme (gentrification)
- Yeniden canlandırma (revitalization)
- Yeniden geliştirme (redevelopment)
- Düzenleme (improvement)
- Temizleme (clearance)
- Boşluk doldurarak geliştirme (infill development)
- Tazeleme (refurbishment)

Temel olarak fiziksel eskimleri iyileştirme ve yeni mekânsal gereksinimleri karşılama, değişen ekonomik koşullar ve istihdama uyumlaşma, sosyal ve toplumsal sorunlara çözüm sürecine katkı sağlama ve çevresel koşulların iyileştirilmesi ile bu koşulların sosyal ve kültürel yaşamı da içerecek biçimde sürdürülebilir kalkınmaya destek olmasına fırsat sunma gerekçelerinin biri ya da birkaçı neden gösterilerek uygulamaya konan kentsel dönüşümün amaçları literatürde şu şekilde belirlenmiştir (Roberts 2008; Akkar Ercan, 2012; Tekeli, 2014; Öztürk, 2016);

- Kentin fiziksel koşulları ile toplumsal problemleri arasında doğrudan bir ilişki kurularak, kentsel çöküntü ve bozulma problemlerine çözüm bulmak,
- Kent dokusunu oluşturan birçok ögenin fiziksel olarak sürekli değişim ihtiyacına cevap vermek,
- Kentsel refah ve yaşam kalitesini artırıcı ekonomik kalkınma yaklaşımını ortaya koymak,
- Sosyal ağı güçlendirilerek toplumun ortak bir kültür oluşturma kapasitesini artırmak,
- Kentsel alanların en etkin biçimde kullanımına ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınmaya yönelik stratejileri ortaya koymak,
- Kentlerin kültürel ve tarihi mirasını ya da kentteki kültürel ve sportif etkinlikleri kentlerin pazarlanmasında kullanarak, ulusal ve uluslararası yatırımlar, nitelikli işgücü, turistler için cazibe merkezi olmasını sağlamak,
- Toplumsal koşullar ve politik güçlerin ürünü olarak kentsel politikanın şekillendirilmesine yönelik gereksinimi karşılamak,
- Bireyin, ailenin ve toplumun kentli ve kentin bir parçası olma bilincinin gelişmesine katkı sağlamak.

Yukarıda listelenen amaçlar doğrultusunda, kentsel dönüşümün hedefleri şu şekilde belirlenmiştir (Roberts 2008; Kancafar Yurdakul, 2010); Sosyal dışlamanın azaltılması, kentsel refah ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, ekonomik canlılığın sağlanıp, rekabet edilebilirliğinin artırılması, her ölçekte katılımın sağlanması, kentsel alanların etkin kullanımı ile çevrenin korunması ve geliştirilmesi, dönüşüme konu alanların şehrin geneli ile bütünleştirilmesi, kentsel alanların doğasındaki sürekli değişim ihtiyacına cevap verilmesi, fiziksel çöküşün durdurulup, tarihi dokunun sürdürülebilirliğinin sağlanması. Ülkemizde kentsel dönüşümün ilk uygulayıcısı olmasının yanı sıra, kamu kurumu kimliği ile de bu alana öncülük eden Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ise kentin hemen her aşından iyileştirilmesi anlamına gelen kentsel dönüşümün hedefini, “kentsel projelerde yaşam kalitesini artırmak, artan ekonomik dengesizlikleri ve küresel baskıları dengelemek, sosyal eşitsizliği ve konut sıkıntısını ortadan kaldırmak gibi birçok sorunun çözüme kavuşturulması ile değerlere öncelik tanıyan mahalleler kurmak” olarak ortaya koymuştur (“Kentsel yenilenme”, 2018).

Çok yönlü ve boyutlu bir içeriğe sahip olan kentsel dönüşüm, kentlerin gelişmesinde etken olan iç (endüstrileşme vb.) ve dış dinamiklerin (küreselleşme vb.) denge durumunda olmaması hali ile ortaya çıkan düzensizliğin yanı sıra (Hun Bilen, 2013: xv), farklı sosyolojik köklerden beslenerek oluşan yeni kentli kimliğinin uyumlaştırılmasının da günümüzdeki en etkili unsurlarından biridir. Kentsel dönüşüm noktasında yalnız ulusal düzeyde değil, kentler arasında da ortak yanlar kadar farklılıklar vardır. Bu farklılıklar, ülkenin/kentin içinde bulunduğu sosyal, siyasal ve

ekonomik koşulların yanında, toplumsal, tarihi ve kültürel yapısından da beslenir. Kentlerimizin çevresel yapısının ve dönüşüm süreçlerinin gelişmesinde, bu faktörlerin her biri önemli rol oynar. Bilgi merkezleri bağlamında söz konusu aktörlerin kentsel dönüşüm uygulamalarında hayat bulup filizleneceği mecralar, aynı zamanda kentsel dönüşümün olmazsa olmaz bir parçası olması gereken sosyal ve kültürel donatı alanlarıdır.

Kentsel Dönüşümde Sosyal ve Kültürel Donatı Alanları

Kentsel dönüşümün nihai amacı, kentin ve kentlinin yaşam standardını daha iyi hale getirmektir. Bu amaca ulaşılabilmesi için ise literatürde fiziksel/tasarım, ekonomik, yasal/yönetimsel ve sosyal yönler olarak belirlenen bu boyutların aynı anda yürütülmesi ve kotarılması gerekir. Söz konusu unsurların yönetim, ulaşım ve bağlantı, hizmetler, sosyal ve kültürel bağlam, çevresel faktörler, konut ve yapı çevre, ekonomi ve eşitlik olarak daha ayrıntılı ve kapsamlı olarak listelenmesi ve ele alınmasının kentsel dönüşümden beklenen başarıyı arttıracak ve kolaylaştıracağı da değerlendirilmektedir (McDonald, Malys ve Maliene, 2009: 53). Ancak günümüzde kentsel dönüşümü “değişimden en yüksek maddi karlılığı elde etme” olarak algılama yaklaşımı, ekonomik boyutu diğer unsurlardan daha ön plana çıkarmış durumdadır. Bu yönelim Türkiye gibi gelişmekte olan ve inşaatın temel çalışma sektörlerinden biri olduğu ülkelerde çok daha belirgin ve kural koyucu bir kimlik kazanmış durumdadır. Oysa dönüşümün tüm boyutları kentsel dönüşümün başarısını sağlayan olmazsa olmaz unsurlardır. Aynı zamanda dönüşümün kültürel yaşam alanını da kapsayan sosyal boyutu ön plana çıkaran yan ise kentsel dönüşümün toplumsal kabul görmesini sağlayan adımı olmasıdır.

Kentsel dönüşümle yenilenen mekânlar; altyapısı ve ulaşımı tamamlanmış; eğitim, sağlık, kültür, ticaret alanında sosyal donatıları yeterli; parkları, bahçeleri, çevre düzeni, spor, dinlenme ve eğlence tesisleriyle insanlara çağdaş yaşam olanakları sunan yerleşim alanları (“Sosyal donatılar”, 2018) olmalıdır. Bu bağlamda kentsel dönüşümde konutun yanında okul, kreş, sağlık ocağı, ticaret merkezi, cami ve kültürel tesis gibi insanların öncelikli ihtiyaçları arasında bulunan yapılar da inşa edilmelidir. Çünkü nitelikli, yetenek ve yeterlilikleri geliştirilmiş yeni kent mekânı olabilmek ancak bu sayede olanaklıdır. Böylece bireyin sağlıklı bir sosyal yaşam sürebilmesi ve tam manası ile kentli olabilmesi, başka bir ifade ile kentsel dönüşümün amaca ulaşmasının yolu kolaylaşacaktır.

Kent bütününde donatı alanı, imar planı kararı ile kamu kullanımına ayrılan yol, yeşil alan, okul, karakol, ibadet yeri, sağlık tesisi gibi alanlar olarak tanımlanmaktadır. İmar planlarında umumi kullanıma ayrılmış olan düzenleme ortaklık payı (DOP) ve kamulaştırma ortaklık payından (KOP) oluşturulan alanların tümünü içeren bu alanlar, sosyal donatı üst tanımlaması ile ifade edilir. Bu alan, kent yaşamında düzenleme ortaklık payı içinde yer alan yol, meydan, otopark, teknik altyapı alanları, milli eğitime bağlı ilk ve orta öğretim alanları, park, oyun alanı, yeşil alan, çocuk bahçesi, ibadet alanı, karakol, terminal, pazar yeri,

mezbaha, hal, toplu taşıma yeri ile kamulaştırma ortaklık payını oluşturan sağlık tesisi, sosyal ve kültürel tesis alanı, belediye hizmet alanı, resmi tesis alanı, kreş vb. unsurlardan meydana gelir (“Donatı alanı nedir?”, 2018). Sosyal donatı alanlarının asıl belirleyici özelliklerinden biri de tamamının kamu alanı olmasıdır.

Kentsel dönüşümde asıl amaç kent yaşamının standartlarının artırılması olmalıdır. Kent yaşamının kalitesi, kentlerdeki, ulaşım, kentsel alt yapı, konut, iletişim ve benzeri olanakların sunulma seviyesinin öncekinden üstte olmasıdır (Görün ve Kara, 2010: 143). Söz konusu amacın gerçekleştirilebilmesi için ise kentsel dönüşümlerde ekonomik, çevresel vb. özelliklerin yanı sıra sosyal ve kültürel yaşamı da gözetmek ve geliştirmeye çalışmak gerekir. Kentsel dönüşümde sosyal ve kültürel yaşama ilişkin stratejilerin oluşturulmasında, nüfusun gelir durumu; eğitim, sağlık ve kültürel düzeyi; nüfus yapısı ve göç analizi; yaşanan sorunlar, beklentiler, vb. ölçütler incelenmelidir. Kentsel dönüşüm uygulanacak alana ilişkin; kültürel özellikler, eğitim düzeyi, gelenek ve görenekler, bilinçlilik düzeyi, yöreden hoşnutsuzluk, mülk sahipliği, aidiyetlik, demografik yapı gibi toplumsal veriler bir ön çalışma ile tespit edilip; planlama ve uygulamaya konu edilmelidir (Ertaş, 2011: 6). Hazırlık sürecinde tespit edilen sosyal ve kültürel durumun, kentsel değişimin doğasına uygun olarak daha iyi bir düzeye çıkartılması için ise sosyal ve kültürel yaşamı besleyecek kamu ve özel alanlar ile birimlerin dönüşüm sürecine taşınması gerekir. Ancak bu sayede fiziksel dönüşüm toplumsal dönüşümle desteklenebilir ve böylece kent ile kentlinin yaşam standardının geliştirilmesi sağlanabilir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında başarı üzerinde doğrudan belirleyici olan diğer bir unsur da dönüşümün kültürel yanısıdır. Kültürel faaliyetler; yaşam kalitesini artırıcı bir unsur olarak kentlilerin sosyal yaşamına katkı sağlayan faaliyetlerdir. Bu tür mekânlar, rekreatif aktivitelerin yanı sıra, resmi eğitim kurumlarına ek olarak eğitici olanaklar da sunmaktadır (Kentsel Göstergeler Kılavuzu, 2007). Aynı zamanda yenilenen sosyal yaşamın ve sosyal donatı alanlarının kentsel dönüşümde anlam kazanmasını sağlayan kültürel boyut ya da kültürel donatı alanları, kentsel dönüşüm uygulamalarının ön önemli risklerinden biri olan toplumsal kırılmalarında engelleyicisidir. Dönüşüm alanında yaşayan insanların yenilenen mekâna uyumu sağlamları ile en kısa sürede ortak bir kimlik ve kültür inşa edebilmeleri ancak kültürel donatı alanları ve bu alanlardan sağlanacak kültür hizmetleri ile mümkün olabilir. Son dönemde sürekli ivmelenen kentleşme ve bu bağlamda yaşanan hızlı dönüşüm süreci, kentlerin kültürel kimliği üzerinde de etkili olmaktadır. Zira kent olmanın ölçütleri olan; farklılık, çeşitlilik, süreklilik, karmaşıklık gibi nitelikler kültürel değişimin de dayanağıdır. Bu nedenle yaşanan değişim sadece mekânda değil, kent kültürünün öğelerinin de farklılaşıp dönüşmesi ile sosyal alanda da değişim yaşanmasını sağlamaktadır (Armağan, 2014: 83).

Ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamaları için yasal bağlayıcılığı olan ve aynı zamanda uygulamalar açısından referans aktörler arasında yer alan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, sosyal donatı alanlarını *Mekânsal kullanım tanımları ve esasları* (2014) başlığı altında iki alt grupta tanımlamıştır. İlgili mevzuatın (i)

bendinde sosyal alt yapı alanları, (j) bendinde ise sosyal tesis alanı açıklanmıştır. Buna göre, sosyal altyapı alanları birey ve toplumun kültürel, sosyal ve rekreatif ihtiyaçlarının karşılanması ve sağlıklı bir çevre ile yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik kamu veya özel sektör tarafından yapılan eğitim, sağlık, dini, kültürel ve idari tesisler, açık ve kapalı spor tesisleri ile park, çocuk bahçesi, oyun alanı, meydan, rekreasyon alanı gibi açık ve yeşil alanlara verilen genel isimdir. Sosyal tesis alanı ise sosyal yaşamın niteliğini ve düzeyini artırmak amacı ile toplumun faydalanacağı kreş, kurs, yurt, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, yaşlı ve engelli bakımevi, rehabilitasyon merkezi, toplum merkezi, şefkat evleri gibi fonksiyonlarda hizmet vermek üzere ayrılan kamu veya özel mülkiyetteki alanlardır. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde dikkati çeken diğer bir ayrıntı da *kültürel tesis alanı* adı ile planlanması istenen donatı alanıdır. Bu alanın içeriği; Toplumun kültürel faaliyetlerine yönelik hizmet vermek üzere kütüphane, halk eğitim merkezi, sergi salonu, sanat galerisi, müze, konser, konferans, kongre salonları, sinema, tiyatro ve opera gibi fonksiyonların yer aldığı kamu veya özel mülkiyetteki alanlar olarak ayrıntılandırılmıştır.

Söz konusu mevzuat ve ilgili maddeleri kentsel dönüşüm uygulamalarında mevcut kültürel ve sosyal donatı alanlarının korunmasını ya da eğer yeni yapılaşmada bu olanaklı değilse en az aynı ölçekte alanın sosyal ve kültürel hizmetler için ayrılmasını güvence altına almaktadır. Zira Yönetmeliğin *İmar Planı Değişiklikleri* başlığında konuya şu şekilde açıklama getirilmiştir: “İmar planında yer alan yol hariç sosyal ve teknik altyapı alanlarının ve kamuya ait sosyal ve kültürel tesis alanlarının kaldırılabilmesi veya küçültülmesi ancak bu tesislerin hitap ettiği hizmet etki alanı içinde eşdeğer yeni bir alanın ayrılması suretiyle yapılabilir. Eşdeğer alanın ayrılmasında yüzölçümü ve konum özellikleri korunur. Bu alanların yerinin değiştirilmesinde, mevcut plandaki hizmet etki alanına göre aynı uygulama etabı veya bölge içinde kalması, yaya erişim mesafelerinin dikkate alınması ve yeni tespit edilen alanın tesisin yapılmasına müsait olması zorunludur” (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014). Toplu Konut İdaresi ise bu konudaki vizyon ve yaklaşımını “TOKİ, ürettiği yeni yaşam alanlarında yaşayan nüfusun sağlıklı bir sosyal yaşam sürebilmesi için projelere bütüncül bir planlama ve yönetim mantığıyla yaklaşmakta ve gerekli olan altyapı ve sosyal donatıların en yüksek standartlarda oluşturulmasına önem vermektedir. Her yeni proje titizlikle planlanmakta ve konut alanında; yeterli sağlık, eğitim alanlarının, ibadethanelerin, ticari ve kültürel alanlar ile hizmet tesislerinin bulunmasına, ayrıca sağlıklı altyapı ve ulaşım çözümlerinin üretilmesine dikkat edilmektedir. İdare, kentsel açık alanların insanların kent kimliğini benimsemesinde ve sosyal bütünleşmede büyük rolü olduğunun bilinciyle, projelerinde bu alanların düzenlenmesine büyük özen göstermektedir. Sosyal etkileşimin ve iletişimin en önemli araçlarından olan kentsel açık alanlar, değişik yaş gruplarının ve engellilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek biçimde planlanmakta; her projede oyun, açık havada dinlenme ve spor faaliyetleri için mekânlar oluşturulmaktadır.” biçiminde ortaya koymuştur (“Sosyal donatılar”, 2018).

Bireylerin kente bakış açısını etkileyen, daha aktif kentliler olmalarını sağlayan sosyal ve kültürel donatı alanları kentle birlikte kentlilerin de yaşam kalitelerini arttırır. Bu nedenle sosyal ve kültürel donatı alanlarının kentsel dönüşüm içindeki konumlarını doğru tespit etmek kentsel dönüşümün kabulü ve başarısı açısından son derece önemlidir. Söz konusu süreçte belirleyici olabilecek etkenler arazinin büyüklüğü, topografyası ve zemin özellikleri, arazinin mülkiyet durumu, donatıların hizmet çapı, yardımcı ya da tamamlayıcı diğer alanlarla ilişkileri (Çiftçi, 1999. 11-12), alanlardan yararlanacak kullanıcıların lokalizasyon durumu, alanların yaşam merkezleri ile ilişkileri olarak listelenebilir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında sosyal ve kültürel donatı alanları ve kent ile kentli yaşamı üzerindeki olumlu etkisini bilimsel ölçütlerle açıklayan literatür çalışmalarını, kentsel dönüşümde sosyal ve kültürel donatı alanlarını güvence altına alan ilgili mevzuatı ve ülkemizde uygulamalara yön veren kurum ve kuruluşların bu konuda gösterdiklerini beyan ettikleri özeni anlamlı hale getirmek ve uygulamada realiteye dönüştürmek için kentsel dönüşümün parçası olan tüm aktörlerin yeterli bilinçlilik düzeyinde olması ön koşuldur. Aksi takdirde, ülkemizde yürütülen kentsel dönüşüm uygulamalarının asıl amacına dönüşmüş durumda olan “çok daha fazla kâr elde etme” hırsı, kentsel dönüşümlerde ilk önce sosyal ve kültürel donatı alanlarını ve sürdürülebilirliğini tehdit edecektir. Bu risk dönüşüm öncesi korunması düşünülen mevcut sosyal ve kültürel donatı alanlarının yanı sıra kentsel dönüşüm içinde planlanan sosyal ve kültürel donatı alanları için de geçerlidir. Söz konusu riskin kapsama alanında yer alan kurumlardan biri de kâr amacı gütmeyen, bu kimliği nedeni ile de bazı otoriteler tarafından toplumun kültürel dünyası açısından sağladığı eşsiz kârlılık görmezden gelindiği için gözden çıkarılabilecek mekânlar olarak görülen bilgi merkezleridir.

Kentsel Dönüşümün Bilgi Merkezleri Açısından Anlam ve Önemi

Yerleşik toplum yaşamının ilk örneklerinden bu yana insanların sosyal gereksinimlerini karşılayan sosyal donatı alanları sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelere koşut olarak gelişmiş ve değişmiştir (Yavaş, 2002: 4). Hiç şüphesiz, süreç içinde yaşanan değişime, bu alanların çeşitlenmesi de eklenmiştir. Sosyal donatı alanları ağırlıklı olarak sosyalleşme, sağlık, eğitim ve kültürel zenginleşme gibi insanlığın bugün temel doğal

gereksinimleri olarak kabul edilen amaçlara hizmet etmiştir/etmektedir. Kent ve kentleşmenin evrimine bakıldığında, söz konusu alanları ilgili amaçlar doğrultusunda kullanan kurum ve kuruluşların daha çok kamuya ait oldukları görülmektedir. Bu nedenle sosyal donatı alanları zaman zaman kamu alanı olarak da tanımlanmıştır. Aynı zamanda kent kültürünün sürekliliğinin ve devamlılığının teminatı olan bu kurumlardan biri de bilgi merkezleridir.

Sosyal donatının kent yaşamındaki önemli bileşenlerinden olan bilgi merkezleri (daha yaygın olmaları nedeni ile de özellikle kütüphaneler), aynı zamanda büyük oranda kamu alanı olan mekânlardır. Kamu alanları, kentsel dönüşüm hangi odağa bağlı olarak gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, uygulamanın başarısı açısından olmazsa olmaz kimlikte ve değerdedir. Bu kurumsal rol ve değer, aynı önem derecesi ile bilgi merkezlerini de kapsamaktadır. Zira kentsel dönüşümde başarı ve süreklilik açısından paralel yürütülmesi gereken unsurlar arasında yer alan sosyal, eğitsel ve kültürel boyutların temel taşıyıcılarından biri de bilgi merkezleridir. Diğer kültür kurumları gibi, bilgi merkezlerinin sağlayacağı hizmet başarısı, toplumsal ve kültürel evrimin de başarısı anlamına gelecektir. Toplumla uyumu doğru kurgulanmış ve kullanıcılarının beklentilerini sağlıklı gözlemleyen bilgi merkezleri, kültürel yaşamın organik bir parçasıdır. Kentler, özellikle de günümüzde çok revaçta olan kentsel dönüşüm uygulamaları, bu organik ortaklığın vücut bulması gereken/beklenen mecralardan biridir.

Literatürde *sürdürülebilir yerleşme* olarak ifade edilen sağlıklı, işlevsel ve yaşam standardı gelişmiş kent ve kentli anlayışını oluşturan temel unsurlara (McDonald, Malys ve Maliene, 2009: 53) bakıldığında, tüm kamusal alanlarla birlikte bilgi merkezlerinin de birden fazla noktadan kenti ve kentliyi kuşattığı görülmektedir. Söz konusu teması ve kuşatmayı bilgi aracılığı ile yerine getirme ayrıcalığına sahip olan bilgi merkezlerinin bu ayrıcalığı kazanıma dönüştürmesi, ancak kullanıcılarının gereksinim duyduğu bilgiyi ve bilgi hizmetlerini doğru tespit edip sunması ile olanaklıdır. Zira doğru ve gereksinim karşılamaya hazır bilgi ile birey, kent yaşamının her safhasında kendine avantaj ve kolaylık sağlayabilir. Bu kazanım kenti ve kentin yeni yaşam mekânları olan kentsel dönüşüm alanlarını oluşturan ekonomik, fiziksel ve yönetsel unsurların da uyumunu, başarısını ve toplumsal kabulünü kolaylaştıracaktır.

<p>YÖNETİŞİM</p> <p>İyi işleyen, verimli ve kapsayıcı bir katılım, temsiliyet ve işbirliği.</p>	<p>ULAŞIM VE BAĞLANTI</p> <p>İnsanların işlerine, sağlık ve diğer hizmetlere erişimini sağlayan iyi ulaşım ve iletişim sistemleri.</p>	<p>HİZMETLER</p> <p>Kamusal, özel ve diğer hizmetlerin insanların gereksinimlerini karşılamaları için yeterli ve erişilebilir olması</p>
<p>SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER</p> <p>Aktif, kapsayıcı ve güvenli, adil, hoşgörülü olma ve yerel kültürlerle sıkı bir bağ kurabilme.</p>	<p>SÜRDÜRÜLEBİLİR YERLEŞME</p>	<p>ÇEVRE</p> <p>Çevreye duyarlı ve çevre ile uyumlu yaşam alanları.</p>
<p>KONUT VE YAPILI ÇEVRE</p> <p>İyi tasarlanmış ve inşa edilmiş, çevreye duyarlı ve kaliteli yapılanma.</p>	<p>EKONOMİ</p> <p>Büyüyen, çeşitlilik sağlayan ve başarılı bir yerel ekonomi.</p>	<p>EŞİTLİK</p> <p>Herkes için şimdi ve gelecekte adil olma becerisi.</p>

Şekil1. Sürdürülebilir Yerleşme Bileşenleri (McDonald ve diğerleri, 2009: 53)

Kentsel dönüşümde amaç; kentin çöküntü alanlarını kent canlılığına yeniden dâhil etmek, tarihsel yapıların yoğun olduğu alanları kent ve ekonomisi açısından daha verimli hale getirmek, kentin rekabet olanaklarını arttırmak, yoğun göç nedeni ile gecekonduların dönüşen kent alanlarını her açıdan daha yaşanılır yerler haline getirmek, doğal afetlere uğramış ya da uğrayabilecek yerleri afetlere hazırlıklı hale getirmek ya da bu bölgeleri afet sonrası yeniden kent yaşamının canlılığına dâhil etmek ve böylece kenti her açıdan mevcut durumdan daha iyi bir noktaya taşımaktır (Roberts, 2008; Kaypak, 2010; Tekeli, 2014; Dirikoç, 2016; Öztürk, 2016; Tüfekçi, 2017). Pek çok aktörün aktif rol aldığı bu sürecin olmazsa olmaz unsurlarından biri de kentsel dönüşüm içinde planlanan kamu alanlarıdır. Kamu alanları, kentsel dönüşümün kültürel boyutunun temel hedeflerinden biri olan “ben” merkezli toplumsal yaşam anlayışından “biz” merkezli anlayışa geçilmesini kolaylaştırır. Bu başarı bireyin, toplumun ve kentin daha bilinçli, gelişmiş, sosyal ve kültürel açıdan zengin ve tatmini yüksek bir yaşam ortaklığı sürmesini sağlayacaktır. Söz konusu hedef, orta ve uzun vadede kütüphaneler özelinde bilgi merkezlerinin amaçları ile örtüşmektedir. Bu ortaklık, kentsel dönüşüm-sosyal donatı alanı-bilgi merkezi ortaklığının kentsel dönüşüm uygulamalarındaki gerekliliği ve önemini somut bir biçimde ortaya koymaktadır.

Yaratıcı yıkım olarak da tanımlanan kentsel dönüşüm uygulamalarının Avrupa’daki örneklerine bakıldığında, nüfus dengesinin, kent ekolojisinin ve mimari modernizasyonun yanı sıra, kültürel zenginleşme ile iyileşmenin ve bu değişimi sürdürülebilir kılmanın da, asıl amaçlar arasında yer aldığı görülmektedir (Carter ve Roberts, 2017: 46-47). 20.

yüzyılın son çeyreğinde “Urban Renaissance” (Kentsel Rönesans) adıyla ivme kazanan ve kıtanın büyük bir bölümü için ulusal politika statüsü olarak kabul edilen kentsel dönüşüm uygulamalarıyla kentlerde yaşam koşullarının geliştirilmesi, kentlerin şimdiki ve gelecekteki rollerinin tanımlanması ve kentsel yaşamın her açıdan geliştirilmesi için yeni yasal dayanaklar elde edilmesi, kentsel sorunlarla ilgili yönetsel ve teknik yöntemlerin geliştirilmesi hedeflenmiş, pek çok Avrupa kentinin yenilenmesinde bu yönelim referans alınmıştır (Hun Bilen, 2013: 62). Şüphesiz bilgi merkezleri toplumsal kültürel refahın artırılmasında üstlendikleri misyon ve hizmet yeterlilikleri ile önemli bir yere sahiptir.

Avrupa’da yaşanan, yasal düzenlemeler ve/veya ulusal politikalarla desteklenen ve dolaylı ya da doğrudan bilgi merkezlerini de ilgilendiren bu gelişmeler için kısaca şöyle bir kronolojiden söz edilebilir; 1990 tarihinde Avrupa Topluluğu Komisyonu tarafından hazırlanan ve kentsel çevreyi ele alan “Green Paper” raporuyla, Batı Avrupa hükümetleri kentsel planlamaya ilişkin kendi hedeflerini ortaya koymuşlardır. Kentsel alanda yaşam koşullarını ve canlılığını artırma ile bunu sürdürme çabaları ve kentlerin kültürel koruma söz konusu hedeflerin en önemli ve öncelikli başlıkları olarak dikkat çekmektedir. 1992’de Avrupa Konseyi’nin kabul ettiği “Avrupa Kentsel Şartı”, kentsel yaşam alanlarının yönetimini demokratik ve katılımcı unsurlarla biçimlendirmek için geliştirilen diğer bir düzenlemedir. Bu düzenleme ile kentsel haklar, insan hakları içinde görülmeye başlanmıştır. 1994’te yayımlanan “Canlı ve Yaşanılır Kent Merkezleri: Mücadele Toplantısı” raporu ve aynı yıl imzalanan Aalborg Sözleşmesi ile sürdürülebilir kentler oluşturmak üzere, kent kültür yaşamını da gözetin

ölçütler belirlenmiş; yerel yönetimlere bu amacı gerçekleştirmede üstlenmeleri gereken roller tanımlanmıştır. Aalborg Sözleşmesi bağlamında oluşturulan “Avrupa Sürdürülebilir Yerleşmeler Kampanyası” ile tüm yerel yönetimler kampanyaya katılmaya davet edilmiştir (Özden, 2001; Çakılcıoğlu ve Cebeci, 2003; Colantonio, Dixon, Ganser, Carpenter ve Ngombe, 2009).

Sürdürülebilirlik kavramının kentsel dönüşüm kavramı ile birlikte düşünölmeye başlanmasıyla birlikte, kentsel dönüşümde fiziksel boyutun yanı sıra sosyo-ekonomik koşulları da göz önüne alan sürdürülebilir bir yeniden dönüşüm ve kazanım dönemi başlamıştır (Hun Bilen, 2013: 63). Bu değişim kültürel yaşamın kent yaşamındaki ve kentsel dönüşüm uygulamalarındaki önemini daha belirgin hale getirmiş, aralarında bilgi merkezlerinin de olduğu kültürel unsurların uygulamalarda daha özenli ele alınmasını sağlamıştır. Gelişmiş ölkelerde kentsel yenileme ve kentlerin yeniden inşası çabaları, kentsel korunma kavramını ortaya çıkarmıştır (Sönmez ve Şanlı, 2010. 67). Bütüncül koruma olarak ifade edilebilecek bu yaklaşımda, kentsel dönüşüm uygulamalarının kentsel kültür mirasının da korunmasını ve aktarılabilir olmasını içerdiği/içermesi gerektiği ifade edilmiştir. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından 2008 yılında kabul edilen “Avrupa Kentsel Şartı-2”, Avrupa yerel yönetimlerini sürdürülebilir kentler ve kasabalar inşa etmeye zorlayan “Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto”, söz konusu eğilimin ve/veya koşulun somutlaşmış halidir. Bu yeni yaklaşımda, kamusal alanlar, kültürel alanlar, kültürel miras, kültürel mirasın korunması ve kültürel mirasın aktarılması ile ilgili sorumluluklar ve sorumlulukların yerine getirilmesinin kentsel dönüşüm uygulamasının başarısı ve sürdürülebilirliği açısından taşıdığı önemden söz edilmiştir (Manifesto for a new urbanity, 2008).

Kentsel dönüşüm ve uygulamalarının Avrupa kıtasındaki kimlik dönüşümünde iki temel unsurun gerekliliğinden söz edildiği ve bu gerekliliklerin ölkelere özgü uygulamalara da mutlaka taşındığı görölmektedir. Bunlardan ilki yerel yönetimlerin kentsel dönüşüm uygulamalarının mutlak paydaşı hatta olanaklıysa yürütücüsü olması, ikincisi ise her koşulda dönüşümün kültürel iyileşme ayağının gözetilmesidir. Zira her iki unsur, ekonomik refahın artırılması ile birlikte, kent açısından anlamlı bir vizyon, gerçekçi stratejik plan, işbirlikçi ve katılımcı modelleme, kolektif çaba ve sürdürülebilir kalkınmaya uygun yapılanma ile hayata geçirilecek kentsel dönüşüm uygulamalarının birleştirici gücüdür. Kütüphaneler özelinde bilgi merkezlerini kentsel dönüşüm uygulamalarının temel unsurlarından biri kılan bu anlayışın gözetildiği uygulama modelleri söz konusu eğilimin doğruluğunu ve önemini kanıtlar niteliktedir. Bünyelerinde kültürel değişime, iyileşmeye ve kültür kurumlarına da yer veren, tüm yönlerden başarıya ulaşan ve uluslararası platformda örnek modeller olarak kabul edilen dönüşüm uygulamalarından bazılarına aşağıda değinilmiştir.

1990'lı yılların başında gerçekleştirilen Barselona dönüşüm projesinin amacı; bölgenin yoğunluğunu azaltmak ve yeni açık alanlar üretmek, yaşam koşullarında sosyal iyileşme sağlamak, bölgede sosyal kullanım için uygun sosyal donatıların sayısını

arttırmak, yaşayanların projeye doğrudan katılımlarını sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu amaçlar dikkate alındığında, kültürel altyapının ve iyileşmenin öncelikli çabalardan biri olduğu görölmektedir. Proje uygulama alanının içerisinde yer alan ve aralarında kütüphaneye, müze ve arşivlerin de olduğu pek çok kamusal ve sosyal alan da kentsel dönüşüm sürecinde iyileştirilmiş ve kent dokusuna uygun hale getirilmiştir (Busquets, 2005).

Londra'nın en zengin ilçelerinden biri olan Paddington'da 1998 yılında başlatılan kentsel dönüşüm uygulaması, raylı sistem ve havayolu taşımacılığının ekonomik çıktılarını kent karlılığına daha fazla kanalizasyon edebilme odağı ile dikkat çekmektedir. Bu çaba; Paddington bölgesini pazarlamak, yerel ekonomik gelişmeyi sağlamak, eğitim tabanlı sosyal projeler oluşturmak, kamu mekânları sağlamak başlıkları ile projenin amacına dönüşmüştür (Kocabaş, 2006). Özellikle eğitim tabanlı sosyal projeler ve kent sakinlerinin kente aidiyet duyguları ile farkına vararak kenti yaşama pratiklerini geliştirmeye yönelik kamu mekânları yaratmak/var olanları korumak, bilgi merkezleri ile birlikte anlam bulacak amaçlardır. İlçenin günümüzde Londra'nın önemli cazibe merkezlerinden biri olmasında, ekonomik kazanımların yanı sıra kültürel iyileşmenin ve bu çabanın kentsel dönüşüm sürecinde gözetilmesinin doğrudan etkisinin olduğu değerlendirilebilir.

Bir kentsel dönüşümden daha çok, tüm Almanya'nın değişiminin sembolü olarak görölen Potsdam Dönüşüm Projesi, odağında kültürel değişime ve kültür kurumlarına yer verilen bir diğer iyi uygulama örneğidir. 1991 yılındaki projelendirme çalışmalarıyla başlatılan kentsel dönüşümün amaçları; savaş sonrası oluşan fiziksel ve sosyal bölünmüşlüğü tekrar bütünleştirmek, Batı Berlin ile Doğu Berlin arasındaki fiziksel farklılığı gidermek, uzun vadeli Berlin'i, Avrupa'nın önemli metropollerine arasına sokmak, Almanya'nın politik, kültürel, bilimsel ve aynı zamanda da ekonomik açıdan öncü kenti haline getirmek, kentin merkezinde yer alan ve savaşta tamamen yok olan Potsdam Meydanı ve çevresini tekrar kente katmak olarak belirlenmiştir (Çalış, Tan ve Kuru, 2017). Projenin meydan ve çevresini önce Berlin'in, sonra da tüm Almanya'nın kültür ve bilim merkezlerinden biri kılma hedefi, meydana çok da uzakta olmayan ve başka bir kentsel dönüşümün eseri olan Müzeler Adası (Museumsinsel) ile birlikte değerlendirildiğinde, Potsdam Dönüşüm Projesi, mekânın beynelmilel bir kültür alanı olmasını sağlamıştır.

Almanya'nın en eski ve aynı zamanda kültürel zenginliği en yoğun şehirleri arasında yer alan Koblenz ve Augsburg kentleri, bilgi merkezi türü olarak kütüphaneleri ve bu bağlamda kentin kültürel birikimini doğrudan ilgilendiren ve tamamen birbirinden farklı kentsel dönüşüm uygulamalarına ev sahipliği yapan şehirlerdir. Koblenz'in kent yaşam merkezlerinden birinde açılan Forum Mittelrhein (Orta Ren Vadisi Foumu), sıra dışı ve modern mimarisi ile tüm Avrupa'da dikkat çeken bir kentsel dönüşüm uygulamasıdır. İçerisinde onlarca alış-veriş mağazasının olduğu forumdaki mekânlardan biri de mağazalardan da doğrudan girişi olan halk kütüphanesidir. Forumun günümüzde Koblenz'in en popüler yaşam alanlarından, kütüphanenin de kentin en yoğun kütüphanelerinden

biri olduğu göz önünde bulundurulursa, söz konusu dönüşüm uygulaması ile bilgi merkezleri ilişkisini ve bu ilişkinin başarıya varan denklemini görmek daha kolay olacaktır. Augsburg'da ise eski kent bölgesinin yenilenmesi sürecinde bölge içinde yer alan halk kütüphanesi ve binası da mimari doku korunarak yenilenmiş, böylece kent sakinlerinin mekânsal kütüphane alışkanlığının ve aidiyet duygusunun devamlılığı sağlanmıştır. Her iki kentte de öncelikli hedef kamusal alanların yeniden eski canlılığına kavuşturulması ve bu yapılmaya çalışılırken kentin kültürel yetenek ve yeterliliklerin de ön plana çıkarılmasıdır. İşlevselliği ve kent uyumu yerinde gözlemlenen her iki kütüphanenin de kentteki bilinirlik düzeyi oldukça fazladır. Söz konusu çaba ve özen orta ve uzun erimde kent, kurumlarının, kent sakinlerinin, kamusal yaşamın, kent kimliğinin, kent kültürünün ve sosyal yaşamının zenginliği anlamına gelmektedir. Bu süreçte kütüphaneler özelinde bilgi merkezlerinin değer yaratan aktörler olması, kentsel dönüşüm uygulamalarında bilgi merkezlerini daha dikkate değer paydaşlara dönüştürmektedir. Kentsel dönüşüm uygulama ve süreçlerinde dönüşümün sosyal ve kültürel boyutunda değerlendirilen ve önem verilen bilgi merkezi yaklaşımına ilişkin örneklerin sayısını arttırmak olanaklıdır. Bu nokta da belirleyici olan unsur, kentsel dönüşüm uygulamasında söz sahibi olan paydaşlar kadar, dönüşümden etkilenecek kent sakinlerinin de bilinç düzeyinin yüksek olmasıdır.

Ülkemizde imar ve kentsel dönüşüm uygulamalarının yasal zeminini oluşturan 6306 sayılı *Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun*, 3194 sayılı *İmar Kanunu*, 2930 sayılı *Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği* ile 2985 sayılı *Toplu Konut İdaresi Kanunu*, genellikle sosyal donatı alanları içinde örtülü bir biçimde konumlandırılmış olsa da, kütüphaneler ve diğer bilgi merkezlerine ilişkin görev, hak, sorumluluk, yetenek ve yeterliliklere işaret etmektedir. Bu yönlendirmeler ve sorumluluk tanımlamaları, kentsel dönüşüm uygulamaları için de doğrudan bağlayıcı yükümlülükler anlamına gelmektedir. Söz konusu mevzuatta işaret edilen sosyal donatı ve kültürel yaşam alanı hassasiyeti bilgi merkezleri açısından bir fırsat olarak görülebilir. Bu durum yeni kentsel dönüşüm alanlarında inşa edilecek sosyal donatı alanları içinde yer alacak bilgi merkezlerinin yanı sıra hâlihazırda hizmet veren ve kentsel dönüşüm uygulama alanı içerisinde yer alan bilgi merkezleri için de fırsattır. Zira ülkemizde hala kendini ispat sorununu çözmek için enerji harcayan bilgi merkezlerinin –daha çok da kütüphanelerin– gelecek kaygısının, en azından gelecekte hizmet koşullarının daha iyi olacağı kaygısının varlığı ulusal bir gerçekliktir. Mevcut mekânsal varlıklarının ve/veya yeni hizmet mekânlarının kentsel dönüşüm uygulamalarında ilgili mevzuat unsurları ile güvence altına alınmış olması ve uygulama paydaşlarına işaret edilmesi, bu fırsatın kaynağını oluşturmaktadır. Ancak, ülke genelinde yaşanan *az emek, az para ve sınırlı güçlülere katılanmaya karşın çok kazanç, çok karlılık ve maksimum konfor* anlayışı ve bu çabayı her zaman ve koşulda hayata geçirme arzusu, hemen her alanda olduğu gibi, kentsel dönüşüm uygulamalarında da ideal olan ile gerçekte uygulamaya konan arasında farklılıklar ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Görmezden gelinemeyecek bu eğilim, kentsel dönüşüm uygulamaları

içinde yer alan ve/veya yeni kent alanlarında olması gereken bilgi merkezleri için en önemli risktir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının bilgi merkezleri için bir fırsat ya da tehdit olmasında, kentsel dönüşümün tüm paydaşları belirleyici rol oynayacaktır. Bilgi merkezlerinin doğası, kültürel sorumlulukları ve sosyal yaşama etkisi dikkate alındığında, toplumun veya kent sakinlerinin tamamının bilgi merkezi ve hizmetleri konusunda arzulu olması gerekir. Zira ayakları yere basan, gerçekçi, kamunun ortak tavrına dönüşen ve istikrarlı talep, toplum yararını bireysel ve/veya kurumsal çıkarların önüne taşıyabilir. Toplumsal duyarlılık olarak da ifade edilebilecek bu tutum, kentsel dönüşümün bilgi merkezleri açısından fırsata dönüşmesi olacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Yoğun ve kontrolsüz kentleşme, günümüz dünya coğrafyasının çok önemli bir bölümünün en önemli sorunlarından biridir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm, sınırları her geçen gün daralan ve insani riskleri çeşitlenen kentleşme sorununa çözüm geliştirmenin yanı sıra, kentte oluşan ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel bozulmaların, kent sakinlerinin çıkarları da korunarak iyileştirilmesi olarak tanımlanabilir. Özellikle Türkiye gibi kentleşme hızının yüksek, kontrolünün ise daha sorunlu olduğu ülkelerde kentsel dönüşüm olgusunun temel gereksinim haline geldiği inkâr edilemez bir gerçekliktir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının “kentlinin sağlıklı, dengeli, kaliteli bir çevrede yaşamasını sağlamak” olarak özetlenebilecek amacına bakıldığında, söz konusu yenilenme kentlilerin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişiminin yanı sıra kentlerin iyileşmesi ve gelişimi açısından da fırsattır.

İyi planlanmış ve uygulamaya konulmuş bir kentsel dönüşüm kentlere canlılık kazandıracağı gibi ekonomik sosyal ve kültürel sorunlara da çözüm getirecek bir yoldur. Ancak bu dönüşüm başarısı için uygulamayı oluşturan tüm aygıtlarının (fiziksel, kültürel, sosyal, ekonomik) aynı özen ve öncelikle korunması ve kotarılması gerekir. Söz konusu gerekliliği hayata geçirmenin en önemli katalizörü ise bu unsurlara hayatsallık kazandıracak aktörlere uygulamada yer ve önem vermektir. Aksi taktirde kentsel dönüşümün yasallaştırma, rant sağlama, siyasi kimlik etiketleme ve kimlik kaybı gibi bazı olumsuz sonuçları olabilir. Bu olumsuz sonuçlardan birisi de kimi kentsel dönüşüm projelerinde uygulamanın sosyal yönü göz ardı edilebilmektedir. Kuşkusuz kazanç dönüşümü yüksek bir olasılık olan mekânların mimari kazanç ve/veya ranta dönüşmesi son derece anlaşılırdır. Ancak, kentlerin kimlik oluşumunun, yalnızca fiziksel nitelikte bir süreç olmadığı; siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel değerleri de kapsayan bir içselleştirme süreci olduğu unutulmamalıdır. Bu sürecin en önemli yol arkadaşlarından biri de kentin sosyal donatı alanlarıdır.

Başarılı kentsel dönüşümün olmazsa olmaz parçasını oluşturan sosyal donatı alanları söz konusu olduğunda, bilgi merkezleri, özellikle de kütüphaneler diğer toplumsal kültür kurumları ile birlikte düşünsel ve uygulama listesi içerisinde mutlaka yer almalıdır. Ülkemizdeki genel bilgi merkezi algısı ve bu merkezlere yüklenen toplumsal kimlik ile özellikle yeni bin yıllar birlikte Türkiye'nin en önemli gündem maddelerinden

biri haline gelen kentsel dönüşüm uygulamaları birlikte değerlendirildiğinde, kentsel dönüşüm bilgi merkezleri için bir risk ya da fırsat olma noktasına aynı uzaklıktadır. Mesafenin yönünü belirleyecek dinamikleri şu şekilde sıralamak olanaklıdır;

- Fırsat ve tehditler: Kentsel dönüşümün ve uygulama alanlarının hala büyüme eğilimi içinde olması, *kazanç fırsatı* anlayışı ile sadece uygulamaya odaklanılmasına, özellikle ekonomik kaygılarla unsurlarının bir bölümünün görmezden gelinmesine ve önemsiz bulunmasına neden olmaktadır. Bu tavırda en kolay vazgeçilebilen unsurlar, yatırım geri dönüşümü maddesel değerlerle ölçülemeyen kurumlardır. Söz konusu kurumlardan biri de maalesef bilgi merkezleridir. Toplumsal yaşamda uzun vadede asıl karlılığın ortak kültür birlikteliğini oluşturabilmek olduğunun gerekçeleri ve iyi uygulama örnekleri ile anlatılması, bilgi merkezlerine yönelik bu tehdidi fırsata dönüştürecektir. Kentsel dönüşümün yaygınlığının artması, yavaş yavaş mevcut bilgi merkezlerinin de değişim alanları içerisinde kalması anlamına gelmektedir. Bu noktada kentsel dönüşümü “daha fazla pazarlanabilir ve karlılığa dönüşen mekân” anlayışı ile yürütmek, yenilenen alanda bilgi merkezlerinden vazgeçilebilmesi tehdidini doğurmaktadır.

- Kentsel dönüşümün her açıdan daha iyi yaşam koşulları anlamına geldiğinin, bu iyileşme içinde sosyal yaşamın da yer aldığı, iyileşen sosyal ve kültürel yaşam alanlarının da yenilenen mekânların pazarlanmasını kolaylaştıracağına farkına varılmasını sağlamak, uygulamada sorumluluğu olanların bilgi merkezlerine bakış açısını olumlu anlamda değiştirecektir. Bu değişiklik yenilenen ve daha cazip hale getirilen mekânlar anlamında bilgi merkezleri için bir fırsata dönüşecektir.

- Toplumsal farkındalık ve önemsenme: Kentsel dönüşümün cazibesinin yanı sıra bu yeni mekânlarda yaşamlarını sürdürecektir vatandaşların kentsel dönüşüm ve vadettikleri hakkında bilgi düzeylerinin artması, daha gerçekçi ve hayatın her alanını kuşatıcı talepler anlamına gelecektir. Bu bilinçlilik hali, yürütücülerin kentsel dönüşümde sosyal donatı alanlarına daha fazla önem ve öncelik vermelerini zorunlu hale getirecektir. Toplumda kütüphanelerin ve diğer bilgi merkezlerinin sosyal yaşam içindeki rolü fark edilemezse, bu kurumlar sosyal donatı alanları içinde mutlaka bulunması gereken mekânlar listesinde yer alamayacaktır. Ancak sosyal yaşam-bilgi merkezi-kültürel zenginlik denkleminin toplum tarafından fark edilmesi, kentsel dönüşümü yeni ve günün koşullarına uygun bilgi merkezleri için fırsat haline getirebilir.

- Yasal dayanaklar: Yoğun kentleşmenin bir yansıması olarak kentsel dönüşüm uygulamalarının yalnız mekânsal olarak değil, içerik ve ayrıntı olarak da zenginleşmesi, konuya ilişkin yasal düzenlemelere çok daha fazla

gereksinim duyulmasına neden olmuştur. Yönetim, yürütme, uygulama ve yararlanma süreçlerinde paydaş sayısının artması, kentsel dönüşümde görev, hak ve sorumluluklara ilişkin sınırların bilinmesini daha önemli hale getirmiştir. Söz konusu sınırların belirlenmesini sağlayan mevzuat ülkemizde halâ gelişmeye devam etmektedir. İlgili mevzuat unsurlarında doğrudan bilgi merkezi (daha çok da kütüphane) adının geçtiği ya da bilgi merkezlerini de kapsayan nitelemelerin çok olması, bilgi merkezleri için kentsel dönüşümü bir fırsata dönüştürecektir. Mevcut mevzuat unsurları için bu konumlandırmanın çok yetersiz olması ise bilgi merkezleri için meselenin riskli yanıdır. Ancak ülkemizde ilgili mevzuatın geliştirilmeye devam ettiği dikkate alındığında, bilgi merkezlerinin bu açıdan fırsat noktasına daha yakın olduğu söylenebilir.

- Temel gereksinim olabilme: Kentsel dönüşüm alanlarında fiziksel, çevresel, sosyal ve kültürel yaşam kalitesinin artmasının yanı sıra genel olarak yenilenen alanların dışında da toplumun refah anlayışının ve standartlarının gelişmesi ile yaşam kalitesinin artması, insanların hayatın temel gereksinimleri dışında kalan yanlarını ve değerlerini de görmelerini sağlamak ve söz konusu alanları da temel gereksinimler çizgisine taşımaktadır. Özellikle sosyal ve kültürel etkinlikler odağında ortaya konan bu önemseme ve değer verme durumu, bilgi, çeşitlenme ve tüketimine bağlı olarak bilgi merkezlerini de insanın temel gereksinimlerini karşılama mekânlarına taşıyabilmektedir. Bu noktada, daha yaygın oldukları dikkate alınır, kütüphanelerin en avantajlı bilgi merkezleri olduğu söylenebilir. Değişen yaşam kalitesi, değer anlayışı ve gereksinim algısı ile kentsel dönüşüm uygulamalarının yetenek ve yeterlilikleri birleştiğinde, bu bütünleşme bilgi merkezleri için fırsat olabilir.

- Sosyal yaşama katkı: Kentsel dönüşüm alanları ve çevresinde yaşanan yeniliklerden biri de sosyalleşme yöntemi, araç ve mekânlarının değişmesidir. Bu yeni habitatin ortak kullanım mekânları olarak nitelenen marketler, kafeler, alışveriş merkezleri, sağlık merkezleri, okullar, ibadethaneler vb. üniteler kentsel dönüşümde sosyal yaşamın pekiştiği ve ortak kültürel üretimin gerçekleştiği alanlardır. Aynı zamanda toplumun “ben” olmaktan “biz” olmaya geçişini kolaylaştıran bu mekânlardan biri de bilgi merkezleri olabilir.

- Popüler ve güncel olabilme: Günümüz bilgi merkezleri dünyasının en popüler kavramlarından biri olan ve kütüphaneyi; alışlagelmiş kütüphane hizmetlerinin ötesinde, bilgi merkezi kullanıcılarının aktif katılımı ile yürütülen/yürütülecek faaliyetler bağlamında bireyin günlük yaşamında yer alan yaşayan bir organizma olarak gören *yaşayan kütüphane* anlayışı bilgi merkezlerinden hizmet çeşitliliğini ve bireyde “biz” hissinin gelişmesini beslemesini sağlamaktadır. Benzer yenilikler ve güncel

beklentilere uyum, bilgi merkezlerinin popülerliğini arttıracaktır. Bu beceri, bilgi merkezleri ve kullanıcıları ile birlikte parçası olduğu toplumun da kültürel refahının artmasına katkı sağlayacaktır.

- Yerel dokuya uyum: Dünyadaki iyi uygulamaya örneklerine bakıldığında, kentsel dönüşümün yerel yönetimlerin kontrol ve/veya denetiminde yürütülmesi başarı ve sürdürülebilirlik açısından son derece önemlidir. Bu noktada uygulamada ekonomik, kültürel, fiziksel ve sosyal çıkarların gözetilmesi kadar yerel dokuya uygunluk da önemli bir ikna aracıdır. Hemen tüm kamusal ve sosyal alanlar gibi, bilgi merkezlerinin kentsel dönüşüm süreci içinde değerlendirilmesi, mekân ve hizmetleri aracılığı ile dönüşümün benimsenmesini kolaylaştıracaktır.

- Sürdürülebilirlik: Bilgi merkezlerinin gözetildiği kentsel dönüşüm; bireysel, kurumsal, ulusal ve evrensel boyutta yeni yüzyılın en önemli kavramlarından biri olan ve genel olarak bu günün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeden karşılama esasına dayanan sürdürülebilirlik anlayışının bilgi merkezleri ve kent yaşamı ortaklığında hayata geçirilmesinin aracı konumundadır. Sürdürülebilir kent yaşamı ve sürdürülebilir bilgi merkezleri, kentlere olduğu kadar bilgi merkezlerine yönelik aidiyet duygusunun ve saygınlığın gelişmesini sağlayacaktır.

Çalışmada verilen kavramsal altyapı ile birlikte yukarıda listelenen unsurların kentsel dönüşüm uygulamalarının bilgi merkezleri için fırsat mı yoksa tehdit mi olacağını belirlemede bilgi merkezlerinin kendilerini ifade etme yetenek ve yeterlilikleri; bilgi merkezlerinde pazarlama ve halkla ilişkilere verilen önemin artması; toplumsal farkındalığı geliştirecek projelerin uygulamaya konulması; kentsel dönüşüm ve bilgi merkezi paydaşlarının işbirliği içinde ve ortak amaç odağında reaksiyon göstermesi; özellikle bilgi merkezi açısından merkezi otoritenin yanı sıra yerel yönetimlerle de ilişkilerin geliştirilmesi ve önceliğin paylaşılması etkili olacaktır. Görünen o ki, ülkemizin henüz doyuma ulaşmamış yeni konut alanları oluşturma ve bunu da karlılığa dönüştürme çabası, kentsel dönüşüm kavramını en azından bir süre daha önemli gündem başlıkları arasında tutacaktır. Tüm kişi, kurum ve kuruluşlar gibi kamusal alan ve sosyal donatı alanı olarak bilgi merkezleri de kentsel dönüşümü kârlılık ve kazanç için bir fırsat olarak görmelidir. Ancak, bu sürecin fırsata dönüşmesi, tüm bilgi merkezi paydaşlarının (yöneticiler, çalışanlar, kullanıcılar) kentsel dönüşüm uygulamaları ve insanlar için getirdiği/getireceği avantaj ve dezavantajlara hazırlıklı olmaları ile mümkündür. Aksi takdirde, kentsel dönüşümün yasal ve yasal olmayan kâr fırsatları, bilgi merkezlerinin geleceği için en önemli risk unsurlarından biri olacaktır.

Kaynakça

- Akkar, Z. M. (2006). Kentsel dönüşüm üzerine Batı'daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye. *Planlama*. 36, ss. 29-38. Erişim adresi: http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/2aee86157b4a40b_ek.pdf
- Akkar Ercan, M. (2012) Kentsel dönüşüm (urban transformation). *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük* içinde (ss. 223-225). M. Ersoy (Ed.) İstanbul: Ninova Yayınları.
- Alptekin, M. Y. (2007). *Kent ve toplum*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Amado, M. ve Ramalhete, I. (2017). Methodology for a sustainable urban regeneration: Urban cell as dissemination unit. *World Sustainable Built Environment Conference 2017 Hong Kong* içinde (ss. 2426-2432). Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/320756831_Methodology_for_a_Sustainable_Urban_Regeneration_Urban_Cell_as_Dissemination_Unit
- Armağan, V. (2014). *Toplum, mekan ilişkisi açısından kentsel dönüşüm: Yeni Mamak kentsel dönüşüm ve değişim projesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, M. (2015). Geleceğin şehri, geleceğin insanı. *Şehir ve Düşünce Dergisi*. 6, 28-31.
- Bal, H. (2015). *Kent sosyolojisi*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Bookchin, M. (2017). *Kentsiz kentleşme: Yurttaşlığın yükselişi ve çöküşü*. (2.bs.). B. Özyalçın (Çev.). İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Busquets, J. (2005). *Barcelona: The urban evolution of a compact city*. Roverto: Nicolodi & Harvard University Graduate School of Design.
- Carter A. ve Roberts, P. (2017). Strategy and partnership in urban regeneration. *Urban regeneration* içinde (ss. 44-67). P. Roberts, H. Sykes ve R. Granger (Ed.). (2. bs.). Londra: SAGE Publications.
- Colantonio, A., Dixon, T., Ganser, R., Carpenter, J. ve Ngombe, A. (2009). *Measuring socially sustainable urban regeneration in europe*. Oxford: Oxford Brookes University.
- Çakılcıoğlu, M., Cebeci, Ö. F. (2003) Kentin çöküntü alanlarında uygulamada yetersiz kalan imar planlarının yerine alternatif planlama süreçleri. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, İstanbul, 11-13 Haziran 2003* içinde (ss. 295-300). P. P. Özden ve diğ. (Haz.). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

- Çalış, G., Tan, S. ve Kuru, M. (2017). *Dünyadaki kentsel dönüşüm uygulama örneklerinin karşılaştırılması. Uluslararası Katılımlı 7. İnşaat Yönetimi Kongresi, 06-07 Ekim 2017, Samsun içinde* (ss. 79-90). Erişim adresi: http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/18213_20_32.pdf
- Çınar, A. (2013). *Modernizm, kent ve toplum*. Bursa: Emin Yayınları.
- Çiftçi, Ç. (1999). *Türkiye’de büyükşehir statüsündeki bazı kentlerde sosyal donatım alanlarının durumu ve planlama ile ilişkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Dirikoç, A. (2016). *Kentsel dönüşümün mevzuat çerçevesinde Türkiye’deki gelişim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Donatı alanı nedir? (2018). Erişim adresi: <https://emlakkulisi.com/donati-alani-nedir/231415>
- Ertaş, M. (2011). Kentsel dönüşüm çalışmalarında sosyal boyutun incelenmesi, Ankara ve Londra örnekleri. *Selçuk-Teknik Dergisi*. 10(1), 1-18.
- Görün, M. ve Kara, M. (2010). Kentsel dönüşüm ve sosyal girişimcilik bağlamında Türkiye’de kentsel yaşam kalitesinin artırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 8(2), 139-164.
- Hatt, P. K. ve Reiss Jr., A. J. (2002). Kentsel yerleşimlerin tarihi. *20. Yüzyıl kenti* içinde (ss. 27-36). B. Duru ve A. Alkan (Çev. ve Der.). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Herodot (2018). *Tarih*. (14. bs.). M. Ökmen (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Homeros (2017). *Odyseia*. (2.bs.) A. Ersoy (Çev.). Ankara: Panama Yayıncılık.
- Hun Bilen, Ö. (2013). *Türkiye’de kentsel dönüşüm: Avrupa örnekleri ile kentsel dönüşümün gelişimi, Ayazma-Tepeüstü örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Huot, J. L., Thalmann, J. P. ve Valbelle, D. (2000). *Kentlerin doğuşu*. A. B. Girgin (Çev.). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Kalağan, G. ve Çiftçi, S. (2012). Kamu-özel sektör işbirliğinin kentsel mekâna yansması: Kentsel dönüşüm örneği ve yeni aktörler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 4(2), 121-133. Erişim adresi: http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_sbd/arsiv/2012_2/gokhan_kalagan.pdf
- Kancafar Yurdakul, S. (2010). *Kentsel dönüşüm-sürdürülebilirlik bağlamında Fener Balat yenileme alanı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, E. (2017). *Kentleşme ve kentleşme*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Kaypak, Ş. (2010). Kentsel dönüşüm faaliyetlerine etik ve sosyal sorumluluk temelli bir yaklaşım. *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 3(2), 84-105.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim terimleri sözlüğü*. (2.bs.). İstanbul: İmge Yayınları.
- Keleş, R. (2004) Kentsel dönüşümün tüzel altyapısı. *Mimarist*. 4(12), 73-75.
- Kentsel göstergeler kılavuzu* (2007). Ankara: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü.
- Kentsel yenilenme (2018). Toplu Konut İdaresi. Erişim adresi: <https://www.toki.gov.tr/kentsel-yenileme>
- Kocabaş, A. (2006) *Kentsel dönüşüm (yenileş(tir)me: İngiltere deneyimi ve Türkiye’deki beklentiler*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Laborit, H. (2000). *İnsan ve kent*. B. Onaran (Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Manifesto for a new urbanity: European urban charter II* (2008). Strasbourg: Local&Regional.
- McDonald, S., Malys, N. ve Maliene, V. (2009). Urban regeneration for sustainable communities: A case study. *Technological and Economic Development of Economy*. 15(1), 49-59. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3846/1392-8619.2009.15.49-59>
- Mekânsal planlar yapım yönetmeliği (2014). *Resmî Gazete*, 14 Haziran 2014, Sayı 29030. Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140614-2.htm>
- Mumford, L. (1956). The natural history of urbanization. Erişim adresi: <http://habitat.aq.upm.es/boletin/n21/almum.en.html?iframe=true&width=100%&height=100%>
- Nottridge, H. E. (2007). *The sociology of urban living*. Londra: Taylor & Francis Ltd.
- Owens, E. J. (2000). *Yunan ve Roma dünyasında kent*. C. Bilsel (Çev.). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Özden, P. P. (2001). Kentsel yenileme uygulamalarında yerel yönetimlerin rolü üzerine düşünceler ve İstanbul örneği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23-24,255-270.
- Öztürk, R. D. (2016). *Medeniyet perspektifinde şehir ve kentsel dönüşüm*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Roberts, P. (2008). The evolution, definition and purpose of urban regeneration. *Urban regeneration a handbook* içinde (ss. 9-36), P. Roberts ve H. Sykes (Ed.) Londra: Sage Publications.
- Sosyal donatılar (2018). Toplu Konut İdaresi. Erişim adresi: <https://www.toki.gov.tr/sosyal-donatilar>

- Sönmez, N. Ö. ve Şanlı, T. (2010). Gelişim süreci, Türkiye ve Ankara'daki uygulama boyutları ve eleştirel yaklaşımlarıyla kentsel dönüşüm. *Kent ve Toplum Dergisi*, 1(2), 63-71.
- Şişman, A. ve Kibaroğlu, D. (2009). Dünyada ve Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları. Erişim adresi:
http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/0e6be4ce76ccfa7_ek.pdf
- Tekeli, İ. (2014). *Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm*. (2. bs.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Thomas, S. (2003). *A glossary of regeneration and local economic development*. Manchester: Local Economic Strategy Center.
- Thukydides (2017). *Peloponnesos savaşları*. (2. bs.). F. Akderin (Çev.). İstanbul: Belge Yayınları.
- Tüfekçi, Y. (2017). *Kentsel dönüşüm: Yerel yönetimlerin kentsel dönüşüm mevzuatına yönelik kurumsal yapılanma ve kapasiteleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yavaş, Y. (2002). *Kent planlamada sosyal donatı alanı kavramı ve kütüphanelerin tasarım ilkeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yılmaz, E. ve Çitçi, S.(2011). Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik açıdan Türkiye'de kentleşme dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(35), 252-267.